

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 17/2010 rd

Statsrådets redogörelse om livsmedelspolitik

Till jord- och skogsbruksutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 20 oktober 2010 Statsrådets redogörelse om livsmedelspolitik (SRR 6/2010 rd) till jord- och skogsbruksutskottet för beredning och bestämde samtidigt att social- och hälsovårdsutskottet ska lämna utlåtande i ärendet till jord- och skogsbruksutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- veterinärmedicinsk inspektör Sebastian Hielm och överinspektör Hanna Mattila, jord- och skogsbruksministeriet

- generalsekreterare Hannele Seitsonen, undervisnings- och kulturministeriet
- enhetschef Suvi Virtanen, Institutet för hälsa och välfärd
- direktör för livsmedelssäkerhet Susanna Pesonen, Livsmedelssäkerhetsverket Evira
- planerare Erica Mäkipää, Centret för hälsofrämjande rf
- regional samordnare Auli Pölönen, Närings- terapeuternas förening r.f..

Dessutom har social- och hälsovårdsministeriet lämnat ett skriftligt yttrande.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Allmänt

Enligt visionen i livsmedelsstrategin ska de finländska konsumenterna 2030 äta välsmakande, hälsosamma och säkra livsmedel som har producerats på ett hållbart sätt. Social- och hälsovårdsutskottet har granskat redogörelsen närmast med tanke på matens hälsoeffekter. Livsmedelspolitikens direkta effekter på hälsan har framför allt att göra med livsmedelssäkerheten och matens hälsofrämjande egenskaper. Det är viktigt, menar utskottet, att vår livsmedelspolitik utvecklas så att hälsofrämjande val blir möjliga, lätta och lockande för alla befolkningsgrup-

per. Med avseende på folkhälsan är det också viktigt att kunna hantera de risker som kan hota livsmedelssäkerheten.

Bra näring innebär god hälsa

Den livsmedelspolitiska redogörelsen stöder statsrådets principbeslut om utvecklingslinjerna för motion och kost som främjar hälsa (SHM:s broschyrer 2008:10). I livsmedelsstrategin behandlas dock både näringens förhållande till hälsan och den sociala dimensionen relativt kortfattat i förhållande till deras betydelse, och även formuleringen av behövliga åtgärder håller sig på en allmän nivå. Utskottet anser att det behövs

en näringspolitisk strategi utöver livsmedelsstrategin.

Redogörelsen innehåller en adekvat presentation av de största hälsoriskerna med den finländska kosten: överintag av energi i förhållande till förbrukning och alltför stort intag av mättat fett, socker och salt. Dessa leder till viktökning och risk för följsjukdomar, såsom typ 2-diabetes och hjärt- och kärlsjukdomar, fastslås det. Särskild uppmärksamhet bör fästas vid övervikt hos barn och ungdomar. Som åtgärder föreslår regeringen att man ska sörja för tillräcklig information om tillgång och säkerhet när det gäller kost och näringsämnen, införa nya näringsmässiga riskhanteringsåtgärder och påverka utbudet av livsmedel och mat i syfte att främja val enligt kostrekommendationerna.

Utskottet anser det vara viktigt att man särskilt fäster avseende vid övervikt i alla åldersgrupper och försöker finna sätt att minska övervikten. Man har redan börjat stödja val enligt kostrekommendationerna bland annat genom punktskatt på sötsaker, glass och läskedrycker. Utöver beskattning av produkter som är skadliga för hälsan bör man utreda möjligheterna att genom skatter också uppmuntra till val av sådan mat som främjar hälsan. Vidare är det inte bara utbildningen för de anställda inom livsmedelsbranschen, som redogörelsen nämner, som bör innehålla mer näringskunskap, utan också utbildningen för hälso- och sjukvårdspersonalen. Näringsterapeuternas expertis bör utnyttjas i större utsträckning inom hälso- och sjukvården.

Vill man minska på hälsoskillnaderna mellan olika befolkningsgrupper är det viktigt att finna praktiska åtgärder för att i synnerhet inverka på matvalen bland de lägre utbildade befolkningsgrupperna. Dessa val påverkar man genom prisättning, men också genom bättre konsumentupplysning och beaktande av hälsoaspekterna i produktutvecklingen och marknadsföringen av livsmedel. Exempelvis bör märkningen av livsmedelsförpackningarna ändras så att det lätt går att bedöma livsmedlens kvalitet näringsmässigt.

Regeringen pekar i redogörelsen på livsmedelssäkerheten och direkta hälsoskador (matförgiftningar, allergiska reaktioner), men också

på riskbedömningen när det gäller skadliga ämnen med långvarig effekt. Utskottet anser det vara viktigt att olika förvaltningsgrenar samlar in faktaunderlag om dessa saker i samarbete med varandra. Det är viktigt att användningen av ekologiskt producerad mat utvecklas, särskilt för att man då kan minska användningen av exempelvis allergiframkallande tillsatser och hälsoproblem till följd av bekämpningsmedelsrester. I Finland används än så länge inga genetiskt modifierade sorter inom livsmedelsproduktionen. Enligt utskottets uppfattning kräver medborgarnas förtroende för livsmedelssäkerheten att man bör utreda möjligheterna att begränsa odlingen av GMO-växter i Finland.

Massbespisning

Enligt livsmedelsstrategin äter 75 procent av finländarna dagligen på daghem, läroanstalter, arbetsplatser och vårdinrättningar. I Finland konsumeras per dag i genomsnitt 2 miljoner måltider som tillagats i storkök. Därmed är massbespisningen av stor betydelse näringsmässigt och pedagogiskt.

Utskottet välkomnar viljan att göra massbespisningen kvalitativt bättre samt mer tillgänglig och lockande. Det är viktigt att de som upphandlar och konkurrensutsätter sina måltidstjänster blir mer insatta i upphandlingsförfarandet och även använder matens näringsinnehåll som ett obligatoriskt kriterium. Om man ökar användningen av närproducerad och ekologiskt producerad mat i enlighet med redogörelsen bör man se till att inte ge avkall på matens näringsmässiga kvalitet och att exempelvis D-vitaminintaget är tillräckligt. Uppföljningen av användningen av måltidstjänster och matens näringsmässiga kvalitet bör ordnas i enlighet med vad uppföljnings- och utvecklingsarbetsgruppens för massbespisning har föreslagit (SHM:s rapporter 2010:11, med sammandrag på svenska).

Enligt redogörelsen måste man säkra tillräckliga resurser för den offentliga sektorns måltidstjänster, särskilt skolbespisningen. Utskottet konstaterar att också exempelvis äldre och arbetslösa måste erbjudas lättillgänglig måltids-

service av god kvalitet och till överkomligt pris. Det är viktigt att också säkerställa resurserna och matens kvalitet i exempelvis daghem och anstalter.

Kostfostran

Enligt redogörelsen ska man väcka intresse för mat och matvanor i skolan och på daghem genom att införa nya rutiner. Det är meningen att den nyaste kunskapen inom kostfostran ska utnyttjas i samband med att läroplanerna ses över. Samtidigt ska skolmatens roll stärkas som en del av skolans allmänna pedagogiska mål.

Statens näringsdelegation har kompletterat de nationella näringsrekommendationerna med en rekommendation för skolbespisningen (2008). Inom skolbespisningen ligger fokus på tillgången till hälsosamma, mångsidiga och lockande alternativ och på att lära eleverna komponera fullvärdiga måltider. Rekommendationen betonar att måltiderna ska ordnas vid lämplig tidpunkt och att matpauserna ska vara tillräckligt långa. Dessutom ska måltidsmiljön vara stressfri och lugn. I praktiken följer man långt ifrån alltid

dess rekommendationer. Måltider som ordnas vid lämpliga tidpunkter och har en god kvalitet näringsmässigt ger eleverna bättre förutsättningar att orka med de långa skoldagarna. Också förslaget om att reservera undervisningen i huslig ekonomi och hälsokunskap ett tillräckligt antal undervisningstimmar är viktigt, menar utskottet.

Om målen för kostfostran ska nås måste den grundläggande utbildningen och fortbildningen för undervisnings- och daghemspersonalen grundligare gå in på kostfostran och näringslära. Också inom primärvården och företagshälsovården bör näringsinformation och kunskap om näringsinverkan på hälsan användas i större utsträckning. Det är ett gemensamt mål att förebygga vanliga folksjukdomar och att främja hälsan, och alla sätt att främja sund kost är vitala för att målet ska kunna uppnås.

Utlåtande

Social- och hälsovårdsutskottet föreslår

att jord- och skogsbruksutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors den 15 december 2010

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Inkeri Kerola /cent
vordf. Sirpa Asko-Seljavaara /saml
medl. Outi Alanko-Kahiluoto /gröna
Risto Autio /cent
Maria Guzenina-Richardson /sd
Arja Karhuvaara /saml
Anneli Kiljunen /sd
Marjaana Koskinen /sd
Sanna Lauslahti /saml

Håkan Nordman /sv
Markku Pakkanen /cent
Päivi Räsänen /kd
Paula Sihto /cent
Seppo Särkiniemi /cent
Satu Taiveaho /sd
Lenita Toivakka /saml
Erkki Virtanen /vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Harri Sintonen.